

Žene čine razliku

Zadovoljna sam što sam kao prva zaposlena u **NALED-u**, mogla od samog početka da pratim i usmeravam razvoj organizacije i to tako da u njenom menadžmentu

bude mnogo izuzetnih žena koje svojim radom i pameću čine razliku i daju primer na koji drugi mogu da se ugledaju.

Od svakih deset vlasnika firmi u Srbiji samo tri su žene, pokazalo je jedno nedavno istraživanje. Zato je razgovor sa ženama koje imaju uspešnu karijeru koja traži mnogo ličnog preduzetništva dobar način da saznamo kako žene uspevaju i da li je ove uspehe moguće replikovati. **Violeta Jovanović**, Izvršna direktorka **NALED** bla je idealna sagovornica na ovu temu.

Koliko je vama kao ženi koja ulazi u ove statističke tri bilo teško da dobijete i zadržite ovo mesto?

Zadovoljna sam što sam kao prva zaposlena u **NALED-u**, mogla od samog početka da pratim i usmeravam razvoj organizacije i tako da u njenom menadžmentu bude mnogo izuzetnih žena koje svojim radom i pameću čine razliku i daju primer na koji drugi mogu da se ugledaju. Danas sam i deo zajednice direktorki poslovnih asocijacija i treba primetiti da su na čelu ovih organizacija u Srbiji, gotovo bez izuzetka, žene. Smatram da je to tako jer posedujemo specifične veštine da vodimo dijalog, da mirimo različite perspektive i artikuliramo predloge članova u javne politike koje zagovarujemo pred državom. Cilj našeg okupljanja u zajednicu je međusobna podrška, razmena znanja i afirmacija ženskog liderstva.

Norveška je pre 15 godina postala prva država sveta u kojoj po zakonu 40 odsto žena mora da bude u upravnim odborima firmi. Kod nas postoji ovo pravilo kad govorimo o zastupljenosti žena od 40 odsto na izbornim listama. Šta nas sprečava da postupimo kao Norveška?

Kvota su jedan od važnih mehanizama za jačanje rodne ravnopravnosti i podizanje svesti o potencijalu žena i njihovom doprinosu napretku društva. Međutim, važno je napomenuti da i takvo rešenje ima argumente koji su "za" i "protiv", te da bi njegovo sprovođenje trebalo da bude pažljivo osmišljeno. Često svedočimo da ukoliko je neki princip nametnut, ne ostvari se željeni efekat, već se primenjuje samo formalno, što važi kako u politici, tako i u biznisu.

Prema podacima poslednjeg izveštaja "Žene u upravnim odborima: Globalna perspektiva" koje je sproveo Deloitte Global u saradnji sa Klubom 30%, žene zauzimaju 19,7% mesta u upravnim odborima širom sveta, što je 2,8% više nego u poslednjem izdanju iz 2019. godine. Ako se ovakva situacija nastavi u budućnosti, jednaka rodna zastupljenost u odborima može se očekivati 2045. godine. U slučaju Srbije, prema podacima istraživanja o faktorima koji doprinose efektu staklenog plafona za žene u biznisu, svega 4% žena se nalazi na pozicijama direktorki, članica upravnih i nadzornih odbora.

Nove informaciono-komunikacione tehnologije, internet, sveobuhvatna digitalizacija koja je na delu, ne samo da su transformisali postojeće biznis modele već su stvorili šanse i za žene i iskazivanje njihovih razvojnih potencijala.

Ohrabruje nas što na važnim pozicijama u državi vidimo sve više žena koje mogu da budu motivacioni primeri ako uz odgovornost preuzmu i nadležnost za odlučivanje i donošenje politika koje će biti rodno osetljive i time dobre za društvo u celini. Takođe, prema podacima APR-a, žene su osnivači svakog četvrtog privrednog društva i svake treće preduzetničke radnje, ali pitanje je da li uvek treba verovati statistici jer znamo za praksu da supružnik drugu preduzetničku radnju samo formalno otvori na partnerku, tako da je upitno koliko su žene zaista zastupljene u preduzetničkim vodama.

Kako bismo ove statistike menjali, ono što nam nedostaje jesu programi podrške koji bi podrazumevali povećanje broja javnih ustanova i niže cene privatnih ustanova za brigu o deci, jačanje svesti o zajedničkom roditeljstvu, tolerantiji stav društva prema ženama koje su uspešne i ostvarene, kao i zajednice praksi za jačanje samopouzdanja i isticanje dobrih uzora. Za brži napredak je nužno da otvorimo prostor ženama da ostvare svoje potencijale.

Smatrate da je svaka žena koja ne radi zanemaren ekonomski potencijal. Šta kao **NALED** činite da ukažete na ovo i osnažite žene da uđu na tržište rada?

NALED nastoji da svojim radom da doprinosi rodnoj jednakosti i uklanjanju rodno nametnutih uloga. Kao posledica ekonomskih i društvenih problema prethodnih decenija, žene su istiskivane sa tržišta rada i nedovoljno prepoznate kao potencijal koji može da doprinese napretku društva, jačanju ekonomije i boljem životnom standardu.

U Srbiji je trenutna situacija takva da su žene manje zaposlene od muškaraca, prisutan je i veliki rodni jaz u platama u rasponu od 8,8 do 11%, kao i odricanje od rada zarad brige o porodici i domaćinstvu. Ekonomsko osnaživanje žena i rodna jednakost su nacionalni interes jer žene čine polovinu ukupnog i radno sposobnog stanovništva i zato je i ekonomski neophodno da taj ljudski kapital stavimo u funkciju.

U izmeni Zakona o postupku upisa u katastar, **NALED** je osigurao da se supružnici koji u toku braka steknu nekretninu, automatski upisuju u katastar kao nosioci prava zajedničke svojine, što je krupan doprinos društveno-ekonomskoj afirmaciji žena.

Etno mreža koja egzistira pod okriljem **NALED-a** je strukovna platforma koja promovise naše nasleđe i pruža podršku ženskom preduzetništvu, i tako uspešno povezuje privredu i kulturu. Od osnivanja 2005. predano radi da za dugoročno nezaposlene žene stvori izvor prihoda, a za one agilnije, i priliku da se samozaposle. U prilog tome svedoče rezultati koji smo postigli. Uspeli smo da pomognemo da se više od 1.000 žena profesionalno osposobi kroz **Etno mrežu**, da prođu kroz naše programe obuka, da im pomognemo da nabave opremu, da osnuju udruženja, da uspostave saradnju sa opštinama, da uz podršku **Etno mreže** osmisle proizvode koje će uspešno plasirati kao poslovne poklone.

Mnoge žene su kroz angažovanje u **Etno mreži** stekle prvo radno iskustvo, povezale staž i ostvarile uslove za penziju, i za sebe izgradile kreativan posao koji im daje izvor prihoda i ekonomske nezavisnosti.

Vaše istraživanje pokazuje takođe da žene vrlo često vode suviše mala preduzeća da bi aplicirala za državnu pomoć ili projekte. Šta je po vašem mišljenju lek za ovaj problem? Osnaživanje žena za rad na rukovodećim mestima ili nekakve mere pozitivne diskriminacije koje bi država mogla da propiše pri konkurisanju za državna sredstva?

Disbalans u ekonomskoj moći je ključna prepreka ka postizanju jednakosti a izazovi u odobravanju podrške ženama preduzetnicama su brojni. Kroz projekat koji smo pre nekoliko godina sprovedli sa Kancelarijom **UN Women** videli smo da na svaki dinar podrške koje dobiju žene, firme koje vode muškarci dobijaju čak 4,6. Problem je što takvi programi najčešće nisu usmereni na uslužne delatnosti gde su žene više zastupljene nego na proizvodne gde dominiraju muškarci. Takođe, često se traže sredstva obezbeđenja u vidu nepokretnosti, a znamo da su žene vlasnice tek svake četvrte nekretnine i teško mogu da ispune ovaj važan preduslov za dobijanje podrške. Dakle, postoje sistemske prepreke koje je potrebno otkloniti.

Ohrabruje nas što na važnim pozicijama u državi vidimo sve više žena koje mogu da budu motivacioni primeri ako uz odgovornost preuzmu i nadležnost za odlučivanje i donošenje politika koje će biti rodno osetljive i time dobre za društvo u celini

I na primeru izrade ruketvorina vidimo da pomoć koja se izdvaja iz javnih sredstava jeste dragocen vid podrške koji je na raspolaganju, međutim problem je što programi koji se nude nisu konkretno usmereni na ovu ciljnu grupu već na organizacije civilnog društva i među njima i udruženja žena i često je u pitanju adhoc podrška, a ne osmišljeni i kontinuirani programi osnaživanja. Potrebni su nam programi za zaštitu nasleđa, za upis na nacionalnu listu, kao i da se upisom, ostvaruje kvalifikacija i za drugi vid pomoći. Takođe, efikasan mehanizam podrške mogao bi da se sprovodi i kroz socijalne javne nabavke, i da protokol gradonačelnika, države kontaktira upravo udruženja koja se bave izradom tradicionalnih ruketvorina, kada su im potrebni određeni poslovni pokloni.

Nedavno ste govorili i o položaju žena na selu kao grupacije koja je među ženama možda i u najtežoj poziciji. Kako ste kroz projekat „Žene kao nosioci ruralne ekonomije“ konkretno pomogli ovim ženama?

Projekat „Žene kao nosioci ruralne ekonomije“ smo realizovali u saradnji sa Koordinacionim telom za rodnu ravnopravnost i uz finansijsku podršku **UN Women**. Imajući u vidu da su žene na selu posebno ranjiva kategorija, da je njihov položaj postao teži i kompleksniji usled nedovoljnog ulaganja u seoska područja, kroz projekat smo želeli da istaknemo i pozitivne primere opština koje rade na unapređenju njihovog položaja. Sproveli smo konkretne mere podrške ženama koje se bave tradicionalnim zanatima u Beloj Palanci, Pirotu, Knjaževcu, Sremskoj Mitrovici, Indiji, Odžacima i Somboru. Radili smo na edukaciji, otvaranju prostora i obezbeđivanju drugih uslova za rad, organizaciji obuka i tkačkih kolonija. Ono što nam je potrebno jeste da se ovakvi programi podrške omasove, da postanu trajni, sistematični jer to je najbolji način da se ova ciljna grupa podstakne.

Jedna o oblasti u kojima ste takođe izuzetno aktivni jeste digitalizacija. Koliko je u ovoj oblasti žena u razvoju novih digitalnih rešenja i rukovođenju projektima digitalizacije?

Nove informaciono-komunikacione tehnologije, internet, sveobuhvatna digitalizacija koja je na delu, ne samo da su transformisali postojeće biznis modele već su stvorili šanse i za žene i iskazivanje njihovih razvojnih potencijala. Prema podacima istraživanja Startup skener 2022 koji je sprovedla Inicijativa „Digitalna Srbija“ udeo žena među osnivačima startapa u Srbiji iznosi 20,5%, što je u rangu sa globalnim prosekom od 20% žena među osnivačima, ali iznad evropskog proseka koji iznosi 15,5%. Međutim, jedna od prepreka sa kojima se suočavaju, a koja u velikoj meri utiče na poslovanje jesu izvori finansiranja, pri čemu ženski timovi nemaju toliko raznovrsne izvore kapitala kao muški i mešoviti timovi.

NALED je tu dao doprinos jer smo u okviru programa StarTech koji sprovodimo uz finansijsku podršku kompanije PhilipMorris, dodelili već dva kruga grantova za razvoj inovacija domaćih malih biznisa i njihovu digitalnu transformaciju. Među 57 grantista koji su dobili ukupno dva miliona dolara podrške, čak 23 projekta vode žene kao osnivači firmi ili članovi startup timova što je oko 40%. Na to smo veoma ponosni i pozivamo i druge velike društveno-odgovorne kompanije da na ovaj ili sličan način pomognu preduzetništvo u Srbiji, a posebno žene u svetu digitalizacije i digitalne transformacije.

OSNAŽIVANJE

Ekonomsko osnaživanje žena i rodna jednakost su nacionalni interes jer žene čine polovinu ukupnog i radno sposobnog stanovništva

PREPREKA

Disbalans u ekonomskoj moći je ključna prepreka ka postizanju jednakosti a izazovi u odobravanju podrške ženama preduzeticama su brojni.

PRIMER

Potrebno je da se programi podrške koji smo sprovodili kroz projekat „Žene kao nosioci ruralne ekonomije“ omasove, jer to je najbolji način da se ova ciljna grupa podstakne.